

M. M. GOLDSMITH: *Hobbes's Science of Politics*. New York and London, Columbia University Press, 1966. xv + 274 s. 56 sh.

Hobbes-litteraturen er særdeles omfangsrig; både historikere, videnskabsteoretikere og statsretskyndige har følt sig tiltrukket af Hobbes' filosofiske og politisk-teoretiske systematik, som i sig selv afgiver en fremragende disposition til en klar gennemgang af hans tænkning.

Goldsmith analyserer Hobbes' »political science« ved at begynde med Hobbes' filosofiske grundsynspunkter og metodik, fortsætte gennem hans naturfilosofi og psykologi for at slutte med hans politiske konstruktion, den absolutte stat. Der er ikke meget i analysen, som ikke er sagt før, og det virker lidt dristigt, når Goldsmith i indledningen hævder, at Hobbes' forsøg på at skabe et system, der omfatter både naturvidenskab og politisk videnskab, »had been neither understood nor taken seriously by most commentators« (side vii). Selv de mest kortfattede oversigtsfremstillinger af de politiske ideers historie går ud fra og fremstiller Hobbes' politiske teorier i netop denne systematiske sammenhæng. (Jvf. f.eks. Sabine: *A History of Political Theory*, 3. udg. 1965, s. 455-476).

Goldsmith's væsentligste indsats er en grundig analyse af Hobbes' analytisk-syntetiske metode og dennes anvendelse på samfundsfænomenerne, og undersøgelsen demonstrerer tydeligt, hvilke fejl Hobbes nødvendigvis måtte gøre på grund af tidens manglende kendskab til den moderne videnskabs eksperimentelle falsifikationsmetode.

Selv om Goldsmith's bog ikke er nyskabende inden for Hobbes-kritikken, er den velgennemarbejdet og i og for sig en af de bedste »håndbøger« i Hobbes, som er kommet i de senere år.

BENITO SCOCOZZA

Carl X Gustaf och Danmark. Källkritik och krigshistoria. Red. ARNE STADE. Carl X Gustaf-Studier 1. Militärhistoriska Avdelningen vid Kungl. Militärhögskolan. Stockholm, Militärhistoriska Förlaget, 1965. 447 s. 42,50/49,50 sv. kr.

Gennem mange år har den krigshistoriske afdeling ved den svenske generalstab udgivet en række store militærhistoriske værker, f.eks. Sveriges krig 1808-1809 (1921), Karl XII på slagfältet (1918-19) og Sveriges krig 1611-1632 (1939). På grund af manglende bevillinger kunne man efter 1945 ikke behandle tredive-årskrigen på samme måde, men måtte nøjes med en række monografier dækkende forskellige aspekter.

Den næste naturlige opgave for afdelingen måtte være at undersøge Carl X Gustafs krigshistorie. I løbet af 1950-erne blev der opbygget et stort arbejdsarkiv, fremkommet ved mikrofilm-optagelser fra de vigtigste europæiske arkiver. Men i 1962 blev afdelingen flyttet fra generalstaben til Kungl. Militärhögskolan, hvor dens hovedopgave blev at behandle den nyeste tids krigshistorie. For nu at udnytte det indsamlede materiale og de foretagne forstudier, besluttede man at udgive disse og udskyde det store samlewerk på ubestemt tid. Den militærhistoriske afdeling har derfor publiceret en ny serie kaldet Carl X Gustaf-Studier; der er foreløbig kommet tre bind, hvoraf det første her skal omtales.

Bogen består af en række artikler, der alle omhandler de dansk-svenske krige 1657-60. Undertitlen, kildekritik og krigshistorie, passer især på redaktøren Arne Stades bidrag. Som et led i den siden 1948 løbende diskussion om forskellige begivenheder i tilknytning til Carl Gustafs overgang over Store Bælt (Curt Weibull, Hans Villius, Arne Forsell m.fl.) har Stade foretaget en række kritiske analyser af kildematerialet, især den officielle svenske relation fra 1658 om Tåget över Bält. Han karakteriserer den som et propagandaskrift med stærk royalistisk tendens og nedvurdering af personerne i kongens omgivelser (bl.a. Erik Dahlbergh). Relationen har kun ringe selvstændig kildeværdi, idet det primære materiale i stort omfang er bevaret, og de øvrige oplysninger må benyttes med den største skepsis.

I to andre afhandlinger finder Stade (i modsætning til C. Weibull), at oplysninger som vi kun kender fra henholdsvis Erik Dahlbergh (om mødet i Nyborg 4/5. feb. 1658) og Ove Juel (om hans personlige indsats ved fredsforhandlingerne i Tåstrup) ikke fuldstændig kan forkastes. Han bemærker, at der dog godt kan være en kerne af sandhed i en beretning, selvom det er disse ellers notorisk upålidelige personer, der giver den.

Museumsinspektør Finn Askgård har skrevet om den problemfyldte periode fra freden i Roskilde til landgangen i Korsør. Perioden er fornylig behandlet af Birgitta Odén i en artikel i *Scandia* 27, 1961. Ud fra stort set samme kildemateriale når de to forskere til meget forskellige slutninger. Odén mener, at Carl Gustafs egentlige motiver for det nye angreb på Danmark i august 1658 var ønsket om at skaffe sig afgørende handelspolitiske fordele ved at beherske indløbene til Østersøen, da han, i hvert fald foreløbig, havde måttet opgive at erobre Preussen fra Polen og Brandenburg. Askgård lægger derimod hovedvægten på det forhold, at det var tvingende nødvendigt for kongen at opretholde den store, hovedsageligt hvervede hær. Dette kunne kun ske ved at holde den engageret i et fjendtligt land, og her var Danmark den eneste mulighed, da Polen var så ødelagt, at hæren ikke kunne forsynes der, og i Det tyske Rige var kejseren og Brandenburg for farlige modstandere, så længe Sverige ikke kunne regne med effektiv fransk støtte, hvilket der ikke var udsigt til. Vanskeligheden ved at nå til en nøjagtig bedømmelse af Carl Gustafs motiver ligger i, at de motivudsagn, der haves fra kongen selv, er énsidigt bestemt til propaganda. Begge forfattere er enige om, at Danmarks holdning ikke spillede nogen udslagsgivende rolle for Carl Gustafs beslutning.

Af stor militær- og byhistorisk interesse er Lars Tersmedens undersøgelse: »Stormen för Köpenhamn«. Han har foretaget en grundig gennemgang af angrebsplanen og forsøger dernæst en analyse af, hvorfor angrebet den 11. feb. mislykkedes. Tersmeden afviser den gængse opfattelse, at det svenske nederlag skyldtes, at planerne for stormen var blevet røbet af overløbere og spioner. Carl Gustaf kalkulerede nemlig ikke med noget overraskelsesmoment. Årsagen til katastrofen var derimod, at det svenske efterretningsvæsen svigtede, så hovedangrebet blev sat ind mod det punkt på fæstningens sydfront, der i virkeligheden var stærkest befæstet.

Lars Tersmeden har også skrevet om kampene på Fyn efteråret 1659, der som bekendt endte med det store svenske nederlag ved Nyborg 14. nov. 1659. Forfatteren mener, at kampens udfald på forhånd var givet, idet Carl Gustaf

i den foregående tid havde trukket store troppstyrker fra Fyn til Pommern og Sjælland, hvor han regnede med, at de allieredes angreb ville blive sat ind. Den kritik, som tidligere forskning (især Rockstroh og J. A. Fridericia) har rettet mod den svenske øverstkommanderende på Fyn, pfalzgreve Philip af Sulzbach, er derfor uberegtiget.

Bogens sidste artikel er skrevet af Rolf Torstendahl: »Svensk krigsforsyning och underhållstjänst i Danmark 1657–1660«. Som det fremgår af titlen, slutter denne undersøgelse sig til de af Finn Askgaard berørte problemer, og den søger at fastslå i hvor høj grad det var nødvendigt og muligt for de svenske hære at leve af de besatte områder. Under den første krig synes et velorganiseret forsyningsystem at have fungeret nogenlunde tilfredsstillende. Det brød derimod næsten sammen under den anden krig, hvor den svenske hær i lang tid var koncentreret på øerne, og hvor forsyningsituationen blev særdeles vanskelig. Som følge af manglen på levnedsmidler ophørte udbetalingen af rede penge til soldaterne, hvilket ellers i ret stort omfang havde fundet sted under tredivårs-krigen og under den første danske krig, men nu skete aflønningen næsten udelukkende ved naturalier. Til trods for at der er bevaret et omfattende regnskabsmateriale, er det alligevel umuligt at opstille eksakte størrelser for de opkrævede brandskatter og kontributioner, fordi disse i stor udstrækning betaltes i naturalier, som omregnedes til penge efter nu ukendte skalaer. Under begge krige blev forsyningsopgaverne løst på basis af, hvad de erobrede lande kunne levere. Der forekom ganske vist bidrag udefra, men nogen hovedrolle spillede disse aldrig.

KARL-ERIK FRANSEN

ARNE ODD JOHNSEN: *Krabbekrigen og gjenerobringen av Jämtland, 1657–1658*. Utgitt av Forsvarets krigshistoriske Avdeling. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 1967. 356 s. 65 ill. 42,50/49,50 no. kr.

»Krabbekrigen« er det i Danmark lidet kendte norske navn på kampene i Bohuslen under den første Svenskekrig, der for Norge medførte tabet af Jämtland og Härjedalen.

Dr. philos. Arne Odd Johnsen tog fat på de første forarbejder allerede i 1955. Dette fremgår af udgiverens forord, der er skrevet af chefen for Forsvarets krigshistoriske Avdeling i Oslo, generalmajor Bjørn Christophersen; det fremgår tillige, at den foreliggende bog er et praktisk udslag af det nordiske samarbejde på krigs- og militærhistoriens områder. »Krabbekrigen« fremtræder nemlig som nr. 2 i den serie, som det svenske forsvars militærhistoriske afdeling indledte udgivelsen af efteråret 1965 under betegnelsen »Carl X Gustaf-Studier«.

Den krigshistoriske fremstilling, der selvsagt i det foreliggende tilfælde må være det dominerende, er med held indrammet af den almindelige historiske udvikling af forholdet mellem Danmark–Norge og Sverige i 1600-tallets midte. I sit forord beklager forfatteren, at det ikke har været muligt at give de norske soldaters sociale baggrund en mere dybtgående behandling. Men forfatteren har i øvrigt givet sit emne – en i forhold til Danmark og det europæiske fastland sekundær krigsskueplads i Carl X Gustafs vidtstrakte krigsteater – en såre grundig behandling, bygget ikke alene på danske og norske men også på svenske primære kilder.